

HALİL İBRAHİM İZGİ
CÜDA

© İz Yayıncılık Limited Şirketi, 2022

Sertifika no: 49821

İz Yayıncılık: 1334

Sanat Edebiyat Dizisi: 535

ISBN: 978-605-326-744-7

İstanbul 2022

Oruçreis Mahallesi, Tekstilkent Caddesi

Koza Plaza B Blok No: 12 Kat: 15/151 Esenler / İstanbul

Telefon: (212) 5207210

www.iz.com.tr

E-posta: bilgi@iz.com.tr

Editör: Ömer Hakan Aydın

Kapak Tasarımı: Yasin Çetin

Sayfa Tasarımı: Ali Kahraman

Kapak Görseli: *Markovic - "Sarajevo Aeroput"*

Basıldığı yer: Çevik Matbaacılık (Sertifika no: 45509)

Davutpaşa Caddesi, Besler İş Merkezi No: 20/18-19 Topkapı-Zeytinburnu/İstanbul

CÜDA

BİR SARAYBOSNA ROMANI

HALİL İBRAHİM İZGİ

İZ

Halil İbrahim İzgi; bir roman yazarı ve hikâye anlatıcısı. Rögar kapakları, yemek kitapları, yol tabelaları ve etimolojik yolculuklar ona şehirler dolaştırdı. Kudüs, Bağdat, Saraybosna, Gırnata, Almatı, Erbil, New York, Bangkok, Zigetvar, Londra, Üsküp, Paris, Münih ve daha birçok şehre gitti geldi. Gittiği her yerden bir parça aldı. Her şehrin bir yolculuk ve her yolculuğun bir kitap olduğunu düşünüyor.

Eşi ve iki kızıyla Üsküdar'da yaşıyor. Hayatını hikâyeler toplayarak ve onları yazarak geçiriyor.

Öznur'a

SARAYBOSNA 2015

Saraybosna Havalimanı'nda hava güneşliydi. Viyana uçağın-
dan inenleri karşılamaya gelenler yolcularını birer ikişer alıp
terminalden ayrılıyorlardı. Uluslararası Barış Gücü'nün Avus-
turyalı askerlerini de askeri bir araç karşılamaya gelmişti. An-
cak Cüda'yı karşılamaya gelecek Şerif ortalıkta yoktu. Cüda'nın
Şerif'i arama imkânı da yoktu. Sadece internet üzerinden ha-
berleşmişlerdi ve bir adresti elinde olan. Cüda önce taksiye bin-
meyi düşünse de bu düşünceden sıyrıldı ve şehir merkezine ka-
dar yürüyerek gitmeye karar verdi. Bugüne kadar hiç geçmediği
Kurt Schork Caddesi'nden avucunun içi gibi bildiği şehre doğ-
ru yürümeye başladı.

Sırtında büyükçe kamp çantası ve kafasında binlerce soru
vardı. Korna sesiyle irkildi. Yolun kenarında yürüyordu. Sürü-
cü yavaşladı. Şehir merkezine gittiğini onu da götürebileceği-
ni söyledi. Hayır, bunu istemiyordu. Madem Şerif gelmemişti,
bu bir işaret olmalıydı. Yürümeye devam etti. Etrafında kendi
hikâyesini başlatacak bir nirengi noktası arıyordu ama henüz
noktadan mahrumdu.

Başçarşı'ya giden tramvayın olduğu caddeyi görünce rahat-
ladı. Yolun sonunu görmese de biliyordu artık. Şehrin merkezi-
ne doğru cadde kalabalıklaştı. İlk defa karşılaştığı yüzler aşına
geliyordu. Sanki hepsiyle daha önce görüşmüştü. Sanki şu ana
kadar hep bu şehirde yaşamıştı. Herkesi, her şeyi ilk defa gör-
mesine rağmen hiçbir şeyi yadırgamıyordu. Sık sık geçen tram-
vaylardaki insanları süzdü. Kimi işe gidiyor, kimi okuluna yetiş-
me derdindeydi. Geniş caddede adım adım ilerliyordu. Büyük
binalar, metruk binalar, yaralı binalar, şehrin geçmişini sergi-

leyen açık hava müzesi gibiydi. Şehre giden dümdüz yol, aynı zamanda karmaşık ruh hâlini yansıtıyordu. Seksenlerden kalma Alman arabalarının yanı sıra giden son model Amerikan arazi araçları geçmişle bugünü temsil eden iki farklı kutup gibiydi.

Attığı her adım onu hiç görmediği ve hayatının merkezine koyduğu Saray'ına yaklaştırıyordu. Şehrin nefesi; binlerce, on binlerce, yüz binlerce kişinin nefesine de karışmıştı. Yer tabelalarına dikkat ediyordu, Halilovic, Cengic Vila, Skenderija, Bascarsija... Hepsine teker teker anlamlar yüklemeye koyuldu. Tabelalarda gördüğü yer isimlerini yeni tanıştığı arkadaşlar olarak kabul etti. Hepsiyle tanıştığına memnun olmuştu. Cüda, güneşin tepeye doğru çıkmaya başladığını hissetti. Ağır adımlarla yürümeye çalışırken reklam tabelalarında yazanları çözmeye çalıştı. Sonra nehri gördü ve içinin kıpırdadığını hissetti. Milyaçka idi bu... İnternet üzerinden haritadan gördüğü veya yine internet üzerinde dinlediği sevdalinka kliplerinin fonunda akıp duran nehir, sevdalılının gözyaşlarının süzülmesi gibiydi... "Milyaçka demek Saray demek, Saraybosna demek." diye mırıldandı kendi kendine... Milyaçka kenarındaki binalar ekseri Avusturya-Macaristan dönemindendi.

Tramvaylar artık yakınından geçiyordu. Gördüğü her minare sanki ona hoş geldin diyerek el sallayan ev sahibiydi. Yüzyıllar öncesinden kalkıp gelen dedeleri vardı sanki yamaçlarda. İlerledikçe sırtındaki yük ağırlaşıyordu, yükün ağırlaşmasını şehre ulaşmak için bir fedakârlık olarak görüyor ve buna seviniyordu. Başçarşı'ya iyice yaklaşmıştı ama önce parkın ortasındaki kafede oturup soluklanmak istedi.

At Mejdan. Eski müzik pavyonu, yeni kahvehane... Kenarda bir anma taşı. Son savaşın şehitlerinden birisi için olsa gerekti.

Dışarıda oturmak daha iyiydi, hem böylece iki katlı şirin eski zaman kulübesini gözlemlene imkânı olurdu.

Yaşlı iki kadın, hararetle konuşan üç asker... Kahvedekiler. Garson geldi. Kahve içer miydi? Evet içerdi. Bosanska mı olsundu yoksa filtre mi? "Bosanska kahva" olsundu.

Yalnız ve irice sırt çantalı bayan, iyi bir hikâye demektir. Bunu en iyi göngörmüş ihtiyarlar bilir. Güvercinleri yemleyen ihtiyar müsaade isteyip Cüda'nın yanına oturdu.

Kahvenin yanında lokum. Tam istediği gibi.

Yaşlı kadın, Cüda'nın kim olduğunu öğrenmeye kararlı. Denemelerine başlıyor. İş için mi burada? Hayır değil. Peki evlilik işleri mi? O da değil. Bir tanıdığı yanında kısa sayılmayacak bir süre kalacağını öğrendikten sonra huzura kavuşuyor yaşlı kadın. Şehri anlatmaya girişiyor. Tabii önce buldukları yeri anlatması gerek. İngilizcesi sınırlı olduğu için Cüda'dan kâğıt kalem istiyor. Cüda'nın sadece şehri görmeye gelmediğini bilmiyor. Eksiklerini bulmaya ağırlıklarından arınmaya geldiğini bilmiyor. Old-Sijasat Mejdani, New-At Mejdani yazıyor. Önceden buranın adı Siyaset Meydanı imiş. Yandaki camiyi işaret ediyor ve Bakir Babina Dzamija yazıyor. Tamam, orası da Bakir Baba Camii... Yaşlı kadınla birlikte dünden kalan sandviçini güvercinlere taksim ediyorlar.

Yaşlı kadın bastonuna tutunarak uzaklaşırken "Allah'a emanet." diyor.

Cüda da "Allah'a emanet." diyor.

İşte şimdi oldu. Saraybosna'ya geldiğini hissetti. Aradığı başlangıç noktası At Mejdani oldu.

SARAYBOSNA 1868

Celal Hürmet, At Mejdandan Başçarşı'ya doğru ilerliyordu. Mehmed Sacir'in anlatacağı önemli hususun ne olabileceğini düşünüyordu. Kahve eşliğinde anlatmak istediğine göre güzel haberdirdi. Belki bir kıza sevdalanmıştı. Yok yok, olamazdı. Öyle bir şeyi uzun uzun anlatmak istemezdi. Öyle olsa "Biri var bil diye söylüyorum, ciddiye binerse yani bir mani olmazsa tafsilatlı anlatırım." der kapatırdı. Mehmed Sacir'in tarzı buydu.

Valiyle ilgili bir şey olsa uluorta konuşmak istemediği için تنها bir yer seçerdi. En iyisi onunla görüşene kadar başka şeylerle meşgul olmaktı. Çarşıda bakırcıların tıngırtıları, hamalların çığırtıları arasından sıyrılıp kahvehaneye ulaştı. Mehmed Sacir oradaydı.

"Düşündüm düşündüm ama bulamadım bana söylemek istediğin şeyi."

"Önce bir selam versen? Bir soluklansan. Kahve söyleyelim."

"Kahveden bana ne?"

Celal Hürmet esasen molla tabiatlı biriydi. Genç yaşından beklenmeyecek denli ağırbaşlıydı. Ancak Mehmed Sacir'in yanına gelince muzip bir mektep talebesi gibi oluyordu.

Mehmet Sacir'in elinde Bosna gazetesi vardı. Orada çalışıyordu ve Vilayet Matbaası'nda tanışmışlardı ikisi. Tanışalı kısa zaman olmasına rağmen dostluklarını teklifsiz hâle getirmeyi başarmışlardı. Biri Saray'da diğeri Akova'da doğmuştu. Şimdi Saray ikisine de dar geliyordu.

Bosna gazetesini tutup sallamaya başladı. "Bu gazeteden daha iyisini çıkaracağım." dedi.

Bosna, vilayetin gazetesi idi. Vali Topal Osman Paşa'nın şahsi gayretleriyle çıkan gazete Saray'a hareketlilik getirmişti. Okuyup yazmış kesim gazetenin çıkacağı günü merakla bekliyordu.

Saray'da bir gazete varken neden ikincisi olsun diye düşündü Celal Hürmet.

Mehmed Sacir onun düşüncesini okumuşçasına konuştu "Bu bir şehir gazetesi olmayacak. Evet, Saray'da çıkacak ama Saray'ın dışına da haber verecek, Saray'ın dışındakilerden de haberler verecek."

Celal Hürmet zekâsına güvenmesine rağmen arkadaşının dediklerinden hiçbir şey anlamamıştı.

Mehmet Sacir gizemin verdiği keyifle konuşmasını sürdürdü "Bab-ı Ali burada ne oluyor bilmek ister, Belgrad, Darül Cihad burada ne oluyor bilmek ister. Sen Bab-ı Ali'de olanları bilmek istersin ve Darül Cihad'da olanları bilmek istersin hatta Bec'te (Viyana) ne olup bittiğini de..."

Celal Hürmet bu ilginç oyunun nereye varacağını merak ediyordu.

"Bosna gazetesi burada ne olup bittiğini buradakilere anlatıyor. Oysa biraz daha geniş bakmamız gerekiyor. Dünya Saray'dan ibaret değil. Evet, Saray'ın bahçesinde güller var ama bu gülleri koklamak için Saray'da olmak gerekmemeli."

"Nasıl olacakmış o?"

"İki dilde bir gazete düşün. Türkçe ve Slavca. Yahut Boşnakça da diyebilirsin. Hem burada hem Belgrad'da hem de Bab-ı Ali'de okunacak."

"Şimdi anlamaya başlıyorum. Peki, vilayet mi yayınlayacak?"

"Hayır, sen ve ben yayınlayacağız."

"İyi de memuriyetim?"

"Onu dert etme. Müstearla yazarsın."

"Matbaa?"

"Seni esas onun için çağırdım. Vilayet matbaasını bu iş için kullanmamız gerekiyor."

“Yani?”

“Yani senin, Osman Paşa’mızı ikna etmen.”

“İyi de matbaa zaten sana bağlı.”

“İşte bu yüzden gerekiyorsun. Ben istediğim takdirde kişisel bir arzu olarak telakki edilecek. Sen söylersen bunu mefkûre olarak görecek.”

“Düşünmem gerekiyor.”

“Senin yerine ben her şeyi düşündüm.”

Mehmed Sacir bu sözünün ardından öksürük nöbetine tutuldu. Hastaydı ama hastalığı ilerleyene kadar kimseye fark ettirmemekte kararlıydı. İki arkadaş gelen kahvelerini içip bir süre hiçbir şey konuşmadan oturdular. Sonra Mehmet Sacir fesini kafasına geçirdi. Ayağa kalktı. Tek söz etmeden Celal Hürmet’in koluna iki defa vurdu. Ayrılırken konuşmak istemediğinde böyle yapardı.

Saray hızlı günlere gebeydi. Gençler hareketin kokusunu iyi alırlar. Celal ve Mehmed de öyleydi.

SARAYBOSNA 2015

Cüda, Milyačka üzerindeki Latin Köprüsü'nden geçti. Ağır adımlarla Başçarşı'ya girdi. Gazi Hüsrev Bey Camii'nin minaresini görünce hem yolunu hem de ruhunun derinliklerinde aradığını buldu. Dükkânların önünde oturanlar kayıtsız bakışlarla gelip geçene bakıyorlardı. Adımlarını sık atanlar Saraybosnalı, etrafa bakarak yavaşça yürüyenler turistti.

“Merhaba yardıma ihtiyacınız var mı?”

Bunu soran kendi yaşlarında bir kadındı. Etrafa bir şeyleri arıyor gibi bakmıştı demek ki.

“Hayır, teşekkür ederim.” Sonra fikrini değiştirdi. “Aslında evet, Hacı Hüseyin Camii'ne gitmem gerekiyor.”

“Orası Tabya'nın altında. Dik bir yokuş. Taksiyle çıkabilirsiniz.”

“Yürüyüş yapmak istiyorum.”

“Yürümek için çok uygun olduğunu düşünmüyorum o yolun.”

“Yine de...”

“Yürümek isterseniz işte şu karşıda görünen yer Tabyadır. Oraya doğru tırmanmanız gerekir.”

“Teşekkür ederim.”

“İlk defa mı Saraybosna'dasınız?”

Bir mola daha verse fena olmayacaktı.

“Caminin yokuşunu tırmanmadan önce bir şeyler içmek istiyorum. Bana katılmak isterseniz otururken biraz sohbet edebiliriz.”

“Elbette.”

Eski sevdalinka şarkıcılarının fotoğraflarının olduğu bir kafede oturdular. Cüda sanki yıllardır tanıyormuş gibi sohbet ettiği kişiyi tanımak istiyordu. O da Cüda'yı.

“Boşnak mısınız?”

“Pek çok şeyim aslında. Biraz Arap, biraz Türk, biraz Amerikalı ve biraz da Boşnak.”

“İlginç bir hikâyeye benziyor.”

“Hikâyeler ilginçtir. Senin hikâyeden nedir?”

“Biraz Boşnak sonra biraz daha Boşnak sonra biraz daha Boşnak, tamamen Boşnak'ım. Tabii daha öncesinde biraz Türk olabilirim. En azından Sırlar öyle olduğumuzu düşünüyor.”

“Benimki biraz daha karışık. Araplar Boşnak, Amerikalılar Boşnak, Boşnaklar da Amerikalı olduğumu düşünüyor. Benim ismim Cüda seninki nedir?”

“Umehana. İlk defa mı Saraybosna'dasın?”

“Evet, hayatımda ilk defa Saraybosna'dayım.”

Cüda soruları beklemeden anlatmaya başladı. Madem Saraybosna'daydı, bir şeyler öğrenmek için bir şeyler anlatması gerekiyordu. Yazılı olmayan bir kuraldı bu. Fonda yumuşak bir müzik vardı. Müzik sohbete davet ediyordu.

“Bugün Viyana'dan geldim. Orada çok uzun süre kalmadım. Viyana'dan önce de New York'taydım.”

“Burada uzun süre kalacak mısın?”

“Nasip.”

Bu geçiştirmek için verdiği bir cevap değildi. Gerçekten ne kadar kalacağını bilmiyordu.

“Turistleri gözlemlerim. Bu benim hobim diyebilirim. Aceleyle fotoğraf çekenler, aceleyle kahve içenler, aceleyle Başçarşı'da dolaşanlar, aceleyle alışveriş yapanlar... Bu kadar aceleleri varsa neden Saraybosna'ya gelirler anlamam.”

“Sence benim acelem var mı?”

“Acelen olsa etrafa uzun uzun bakmazsın.”

“Ya bir yer arıyorsam?”

“Acelen varmış gibi görünmüyor.”

Çetin cevizdi Umehana. Saraybosna’daki kadınlar birlik olup Cüda’ya bir hoş geldin partisi hazırlamışlardı sanki.

“Nasıl görünüyordum peki?”

“Daha çok tepeden şehre bakan bir kuş gibiydin.”

“Bu iyi mi?”

“İyi tabii..”

Daha önce bir kuş olabileceğini hiç düşünmemişti Cüda. Deniz kızları varsa havakızları da olabilir. Hem kuş hem insan olan bir kızın hikâyesi ilginç olurdu.

“Sen ne iş yapıyorsun Umehana?”

“Esas işim yaşamak. Bunu devam ettirmek için de eski binaları yeniliyorum. Her şey aslına döner. Dönmeli. Metruk binaları turistlerin kalabileceği pansiyon hâline getiriyorum. İçine, kalanları sarmalayacak hikâyeler ekiyorum ve sonra onların büyümesini izliyorum.”

“İlginç bir işmiş. Ben de çocuk kitapları için resimler çizerim. İkimiz de hikâye çiftçileriyiz, tohumları atıyoruz ve büyümelerini izliyoruz.”

“Yoldan geldin, yorgunsundur. İstersen biraz bekle, arabamı alayım, seni kalacağın yere götüreyim. Bende laf bitmez. Konuşmaktan sıkılmam ama seni de sıkmak istemem.”

“Yürümek istiyorum.”

“İstersen sana eşlik edebilirim.”

“Memnun olurum.”